

نقد و بررسی

واژه‌ها و معادل‌ها

• مهندس احسان طبرانی راد

است. این واژه‌نامه هم در مطالعه متون حوزه کامپیوتر و اینترنت و نیز در ترجمه و تألیف به کمک علاقه‌مندان می‌آید.

امیر علیخانزاده عضو هیأت علمی گروه کامپیوتر دانشگاه فردوسی مشهد است. وی تاکنون غیر از تدریس دروس کامپیوتر، مدیریت مرکز کامپیوتر دانشگاه فردوسی مشهد را در سال‌های ۱۳۶۵ الی ۱۳۷۷ برعهده داشته است.

وی از زمستان ۱۳۸۱ نیز مدیرعامل سازمان آمار، اطلاعات و خدمات کامپیوتری شهرداری مشهد است. واژه‌نامه جامع کامپیوتر که به همت ایشان و همسر وی، خانم مریم کامرانی تهیه شده است تجربه چندین ساله آنان در تدریس درس زبان تخصصی کامپیوتر (۲ واحد دانشگاهی) برای دانشجویان گرایش‌های سخت‌افزار و نرم‌افزار مهندسی کامپیوتر بوده است.

واژه‌نامه جامع کامپیوتر در دو بخش و ۶ ضمیمه تنظیم شده است، که واژه‌نامه اصطلاحات کامپیوتری، مهم‌ترین بخش آن است و ۹۸ درصد حجم کتاب را به خود اختصاص داده است.

در بخش اول کتاب که با عنوان «اعداد و نشانه‌ها» آمده است تعدادی از نمادهای رایج در حوزه کامپیوتر و اینترنت توضیح داده شده است.

□ امیر علیخانزاده، مریم کامرانی، واژه‌نامه جامع کامپیوتر (انگلیسی به فارسی)، مشهد: پرتونگار، دوم، ۱۳۸۲، ۳۸۰ ص، وزیری، شمیز.

واژه‌نامه جامع کامپیوتر شامل بیش از ۲۴ هزار واژه در حوزه کامپیوتر و اینترنت و معادل‌های آن از انگلیسی به فارسی است. این مرجع دارای فصل‌های معرفی اعداد و نشانه‌ها و واژه‌نامه اصطلاحات کامپیوتر و ۶ ضمیمه شامل مجموعه کاراکترهای اسکی، مجموعه کاراکترهای EBCDIC، معادل‌های دودویی، آدرس حوزه‌های اینترنت و انشعاب متداول فایل‌ها است.

ورود کامپیوتر به ایران و بعد از آن، گسترش، نفوذ و افزایش به کارگیری آن، موجب شد لغات و اصطلاحات این علم جدید نیز وارد زبان فارسی شود. تاکنون تلاش‌های بسیاری برای معادلیابی واژه‌های تخصصی کامپیوتر توسط فرهنگستان زبان و ادب پارسی و فعالان و متخصصان دانشگاهی در این زمینه صورت گرفته است.

در این راستا امیر علیخانزاده و مریم کامرانی نیز با جمع‌آوری این واژه‌نامه گامی در این مهم برداشته‌اند. انگیزه مولفان از تألیف واژه‌نامه جامع کامپیوتر، وجود اغلب منابع و کتاب‌های حوزه کامپیوتر به زبان انگلیسی و لزوم وجود یک مرجع جامع در این زمینه بوده

را برای غیر دانشجویان و علاقه‌مندان نیز میسر ساخته است. واژه‌نامه جامع کامپیوتر اثری جمع‌وجور است. ولی باید در تدوین این گونه واژه‌نامه‌ها به مسایلی دیگر نیز نظر داشت. همان گونه که ذکر شد، واژه‌نامه اصطلاحات کامپیوتر که بیشتر حجم کتاب را شامل می‌شود برای استفاده دانشجویان و علاقه‌مندان بسیار مفید است، اما ضمایم آن غیر از یک مورد که به نظر نگارنده، نه مورد استفاده دانشجویان است و نه غیردانشجویان، بقیه فقط مورد استفاده دانشجویان می‌باشد. بهتر بود در انتخاب ضمایم و غنای آن تلاش‌های بیشتری صورت می‌گرفت. ساختار آشفته و غیرکاربردی ضمایم، این را ثابت می‌کند که این قسمت در دقیقه ۹۰ گنجانده شده است تا کتاب از این بخش به شیوه دیگر واژه‌نامه‌ها تهی نباشد.

قبلاً از ذکر سر واژه‌ها در لابه‌لای واژه‌نامه به عنوان نقطه قوت واژه‌نامه یاد شد ولی در این قسمت هم به نظر می‌رسد اگر مولفین زمانی برای جمع‌آوری و تمرکز آن در یک ضمیمه، اختصاص می‌دادند، بسیار کاربردی‌تر می‌نمود.

به عنوان مثال: از طرفی سر واژه ACM - انجمن ماشین‌های حساب گر آمریکا - هم در صفحه ۶ آمده است هم در صفحه ۲۲، در زیر عنوان

Association for computing machinery (ACM) و در این جا انجمن ماشین آلات محاسباتی ترجمه شده است. طبیعی است که اگر سرواژه‌ها در بخش جداگانه مورد بررسی قرار می‌گرفت، هم دسترسی به آن ساده‌تر و هم از چند بار معادل گذاری متفاوت پرهیز می‌شد.

یا در صفحه ۱۵۷، HTML با معادل زبان علامت‌گذاری ابرمتن‌ها ذکر شده است و در ستون سمت چپ صفحه ۱۵۸،

Hyper Text Markup Language (HTML) - زبان علامت‌گذاری ابر متن - و در ستون سمت راست صفحه ۱۵۸، hypertext markup language - زبان ایجاد سند فرامتن - آمده است.

امروزه ویرایش امری تخصصی در عرصه نشر می‌باشد. با این که هنوز به طور کامل بین نویسندگان، مترجمان و ناشران ما جا نیفتاده است ولی انتظار می‌رود مجامع دانشگاهی زودتر به این مهم بپردازند. واژه‌نامه جامع کامپیوتر مانند مثالی که ذکر شد هم به ویرایش تخصصی و هم به ویرایش عمومی نیاز دارد. به نظر می‌رسد مولفان در معادل گذاری واژه‌ها، استانداردی در زمینه استفاده از واژه‌گزینی و رسم الخط فارسی نداشته‌اند، به طوری که الگوهای مختلف در این کتاب بر می‌خوریم.

واژه‌نامه جامع کامپیوتر که چاپ دوم آن نقد و بررسی شد، شایسته است در چاپ‌های بعدی با ویرایش جدید عرضه شود. اول این که حوزه کامپیوتر دارای روزآمدی خاصی است و نیاز است که واژه‌های جدید به آن اضافه شود. همچنین پیشنهاد می‌شود به دلیل کاربردی بودن استفاده از اینترنت در ایران بخشی ویژه برای واژه‌ها و معادل‌های مورد استفاده در شبکه جهانی اینترنت در آن اندیشیده شود.

در بخش دوم، واژه‌نامه اصطلاحات کامپیوتری به صورت انگلیسی به فارسی آورده شده است و در ذیل ۲۶ حرف زبان انگلیسی مرتب شده‌اند. طبق نظر مولفین این بخش شامل بیش از ۲۴ هزار واژه می‌باشد. همچنین سر واژه‌های -abbreviation- مورد استفاده در حوزه کامپیوتر و اینترنت نیز در همین بخش در جایگاه حرفی خود آورده شده است.

اما در ضمیمه‌های ۶ گانه کتاب: در ضمیمه «الف» واژه‌نامه جامع کامپیوتر، مجموعه کاراکترهای اسکی آورده شده است. در این بخش کاراکترها به همراه اعداد مبنای ۱۶ و ۱۰ آن آورده شده است. کاراکترهای اسکی شامل ۱۲۷ نماد است.

ضمیمه «ب» به مجموعه کاراکترهای توسعه یافته ABM اختصاص دارد که از ۱۲۸ تا ۲۵۵ می‌باشند.

در ضمیمه «ج» مجموعه کاراکترهای EBCDIC ذکر شده است. در ضمیمه «د» معادل‌های دودویی آمده است و معادل اعداد ۱ تا ۲۵۵ (در مبنای ۱۰) در مبنای ۲ و ۸ و ۱۶ ذکر شده است.

ضمیمه «ه» این واژه‌نامه شامل آدرس و حوزه‌های اینترنت است که به زیر شاخه‌های حوزه‌های اصلی و سازمانی و حوزه‌های جغرافیایی تقسیم شده است. در قسمت حوزه‌های اصلی، نشانه‌های edu, .com, .org, .net, .gor, و غیره توضیح داده شده‌اند که معرف سازمان و یا حوزه‌ای در شبکه جهانی اینترنت هستند.

در قسمت حوزه‌های جغرافیایی، ۲۲۰ حوزه جغرافیایی مورد شناسایی قرار گرفته‌اند. برای معرفی هر کشور و یا هر ناحیه‌ای بر روی شبکه جهانی اینترنت، حوزه یا دامنه (domain) مختصر به فردی تعیین شده است. به طور مثال ایران دارای دامنه .ir می‌باشد و یا آمریکا us, ژاپن jp, فرانسه fr, و غیره. همچنین در انتهای این ضمیمه آدرس ۲۷ موتور جست و جودر اینترنت نیز ذکر شده است. در ضمیمه «و» نیز انشعاب متداول فایل‌ها یا همان فرمت مورد استفاده در برنامه نویسی و نرم افزارها توضیح داده شده است.

از مزیت‌های واژه‌نامه جامع کامپیوتر می‌توان به تنوع طیف واژگانی مورد استفاده در آن اشاره کرد. این خصوصیت کاربردی کتاب را برای دانشجویان علوم مهندسی آسان‌تر می‌کند. همان گونه که گفته شد، وجود بیش از ۲۴ هزار واژه در واژه‌نامه، پوشش کامل سر واژه‌ها -abbreviation- و شکل‌های گوناگون اصطلاحات کامپیوتری ذکر شده در آن کاربرد آن را افزایش داده است. به طور مثال برای کلمه access به معنای دست یابی ۴۰ اصطلاح کامپیوتری که با این واژه ساخته می‌شود نیز آورده شده است، یا واژه program با معادل برنامه که در ذیل آن نزدیک به ۱۰۰ اصطلاح کامپیوتری دیگر معادل گذاری شده است.

ضمیمه‌های ۶ گانه کتاب نیز از نقاط قوت آن به شمار می‌رود که به غیر از یک مورد که غیر کاربردی به نظر می‌رسد، بقیه مورد استفاده دانشجویان علوم مهندسی به خصوص مهندسی کامپیوتر است.

همان گونه که مولفین نیز در مقدمه کتاب گفته‌اند، این اثر با پشتوانه تدریس درس زبان تخصصی کامپیوتر در دوره کارشناسی کامپیوتر طبع یافته است. اما طیف وسیع واژه‌گانی کتاب استفاده آن